

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Malmö, den 4 april 2019

Iakttagelser vid inspektionen i korthet: Häktet Malmö har 117 platser. I dessa ingår fyra transportceller. Vid inspektionen vistades 118 intagna i häktet, vilket innebär en beläggningsgrad om 101 procent. Under mars 2019 hade häktet även överbeläggning den 1 och 17 mars 2019, då beläggningsgraden var 102 respektive 101 procent. Under fyra dagar i mars var beläggningsgraden 100 procent.

När platserna på häktets ungdomsavdelning inte räcker till placeras intagna under 21 år på normalavdelning. Vidare förekommer det att intagna som borde vara placerade på häktets säkerhetsavdelning, till följd av platsbrist där i stället placeras på tillsynsavdelningen. Överbeläggningen har medfört svårigheter att undvika olämpliga klientkonstellationer.

Vid överbeläggning placeras häktet intagna – förutom i normalceller och transportceller – även i observationsceller. Det är möjligt att tillföra observationscellerna utrustning som innebär att de uppfyller vissa av Kriminalvårdens krav för hur en normalcell ska vara utrustad. En av häktets transportceller – som är något större än övriga celler – kan användas för dubbelbeläggning. Vid inspektionen var intagna placerade i observationsceller och det förekom dubbelbeläggning. I framtiden kan intagna även komma att placeras i vissa av häktets besöksrum. Detta kan innebära en negativ inverkan på de intagnas möjlighet att ta emot besök från närstående och offentliga försvarare.

Häktet är bemannat utifrån en beläggning om 90 procent. Redan vid normalbeläggning har häktet svårt att nå de nationella målen för isoleringsbrytande åtgärder. Överbeläggning i häktet gör det ännu svårare att nå dessa mål.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredraganden Nathalie Stenmark (protokollförare) den 4 april 2019 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Malmö.

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där per-

soner kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Under vintern 2018/19 har det vid flera tillfällen rapporterats i media att Kriminalvården har brist på bl.a. häktesplatser. Platsbristen har lett till att intagna placerats tillsammans i häktesceller (s.k. dubbelbeläggning) och att intagna placeras i utrymmen som inte är avsedda för detta ändamål (t.ex. besöks- och sjukrum). Överbeläggning i häkten har också medfört att häktade blivit kvar i Polismyndighetens arrester. Liknande uppgifter har kommit fram vid Opcat-inspektioner under våren 2019.

Den 14 mars 2019 beslutade chefsJO Elisabeth Rynning att i ett initiativärende utreda beläggningssituationen inom Kriminalvården. Initiativets fokus är vilka konsekvenser överbeläggningen får för de frihetsberövade (se JO:s dnr O 19-2019).

Syftet med inspektionen av häktet Malmö var att hämta in uppgifter som rör beläggningssituationen inom Kriminalvården. Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare samtalade med företrädare för häktet Malmö om beläggningen i häktet. Därefter visades bl.a. vissa av häktets transportceller, isoleringsceller och besöksrum. JO:s medarbetare talade med sex intagna och personal. Vissa miljöer mättes och fotograferades.

lakttagelser vid inspektionen

Beläggningsgrad

Häktet Malmö – som är ett av landets fem säkerhetshäkten – utgör tillsammans med häktet Trelleborg ett verksamhetsområde. Häktet Malmö har 117 ordinarie platser. I dessa räknar häktet in sina fyra transportceller. Vid inspektionen vistades 118 intagna i häktet, vilket innebär att beläggningsgraden var 101 procent. Av de intagna var 113 häktade (varav 108 var belagda med restriktioner) och fem var förvarstagna enligt utlänningslagen. Därutöver var ytterligare fem personer inskrivna i häktet men placerade på rättspsykiatriska kliniker.

Vid tidpunkten för inspektionen fanns det inte någon häktad placerad i arresten Malmö. Företrädare för häktet uppgav dock att häktet senast under föregående vecka beslutade att placera en häktad i arresten. Som längst har en häktad varit placerad i arresten i 28 timmar.

Häktet har en säkerhetsavdelning med 11 platser. Det finns även en särskild ungdomsavdelning för intagna under 21 år. Avdelningen har 15 platser. Enligt företrädare för häktet vistas i genomsnitt ca 40 intagna under 21 år i häktet. Vid tidpunkten för inspektionen vistades 37 ungdomar i häktet, varav 9 var under 18 år.

Vid inspektionen begärde JO:s medarbetare in uppgifter från häktet om beläggningsgraden den 1, 8, 15, 22 och 29 mars 2019 samt den eller de dagar under 2019 när beläggningsgraden var som högst. Av uppgifterna framgår att häktet

hade överbeläggning den 1 och 17 mars 2019 då beläggningsgraden var 102 respektive 101 procent. Under fyra dagar i mars var beläggningsgraden 100 procent. Ytterligare information om beläggningsituationen i häktet finns i en bilaga till detta protokoll.

Allmänt om överbeläggning i häktet

Vid inspektionen vistades 118 intagna i häktet och enligt företrädare för häktet har beläggningsgraden legat på ungefär samma nivå sedan årsskiftet. Som mest har 121 intagna vistats i häktet under 2019. Det är häktessamordnaren i region Syd som beslutar om att stänga häktet för intag.

Enligt företrädare för häktet behövs fler platser på ungdomsavdelningen och periodvis även på säkerhetsavdelningen. När platserna på ungdomsavdelningen inte räcker till placeras intagna under 21 år på normalavdelningar. Eftersom ungdomarna är resurskrävande placeras de på olika avdelningar. Vidare förekommer det att intagna som borde vara placerade på säkerhetsavdelningen i stället placeras på observationsavdelningen, som har högre bemanning än normalavdelningarna.

Häktet är bemannat för en beläggning om 90 procent. Enligt företrädare för häktet har överbeläggningsgraden i praktiken medfört en ytterligare intagen per korridor på vissa avdelningar. Överbeläggningsgraden har enligt uppgift inte påverkat möjligheterna att se till de intagna. Det kan dock bli problematiskt om en intagen har särskilda behov av tillsyn.

Eftersom intagna placeras på transportavdelningen – som ligger avskild från övriga avdelningar – har det anlitats en extra personal dygnet runt. Det är fråga om tillsvidareanställd personal utan fast placering samt i vissa fall långtids- och timvikarier med erforderlig utbildning.

Häktet tar emot intagna för transportuppehåll av olika slag. Eftersom transportavdelningen används som häktesavdelning placeras en frihetsberövad vid transportuppehåll i en normalcell eller – om en sådan inte finns ledig – i en av häktets fönsterlösa s.k. väntceller. Dessa är ca 4 m². En frihetsberövad kan vistas i en väntcell upp till två timmar.

Enligt företrädare för häktet har överbeläggningsgraden medfört svårigheter när det gäller att undvika olämpliga klientkonstellationer. Vid ett tillfälle hamnade tre målskamrater med restriktioner i rastgårdarna samtidigt och kunde kommunicera med varandra. Enligt den incidentrapport som upprättades med anledning av händelsen var orsaken stressiga arbetsmoment under arbetspasset. Företrädare för häktet uppgav att personalen kan upprätthålla ordningen och säkerheten i häktet, men att rättssäkerheten har påverkats negativt.

Enligt uppgift fanns det redan för två år sedan tydliga tecken på att beläggningsgraden var på väg upp, vilket påtalades för Kriminalvården centralt. Från häktets sida är det önskvärt med en tydligare central styrning i hur häktet ska

agera vid perioder av överbeläggning. I nuläget lyckas häktet planera den dagliga verksamheten tack vare ett lokalt informationsutbyte med Polismyndigheten.

Dubbelbeläggning i häktet

Dubbelbeläggning sker enbart i häktets största transportcell (rum 404). JO:s medarbetare uppmätte cellen till drygt 14 m². Cellen har samma utrustning som en normalcell. Vid tidpunkten för inspektionen förekom dubbelbeläggning. Det fanns två uppblåsbara madrasser direkt på golvet. Anledningen till detta var att båda intagna ville ha möjlighet att se tv:n. I cellen finns även en toalettstol och ett handfat. Mellan toalettstolen och madrasserna har en enkel skärmvägg placerats.

Häktet har skriftliga rutiner för dubbelbeläggning. Av rutinbeskrivningen framgår att rum 404 vid synnerligen ansträngd beläggningssituation kan dubbelbeläggas och att det finns uppblåsbara madrasser samt en skärmvägg som kan användas som avskärmning för toaletten. Det anges att samma bemanning gäller vid dörröppning som vid enkel beläggning, om inte annat meddelas i taktiska anvisningar. Vidare framgår att dörröppning av bostadsrum alltid ska ske i närvaro av minst två tjänstemän oavsett om det vistas en eller två intagna i bostadsrummet.

När det gäller urvalet av intagna för dubbelbeläggning tillfrågas intagna om de kan tänka sig att dela cell. En intagen behöver aldrig dela cell mot sin vilja. Intagna som kan bli aktuella för att dela cell ska ha varit föremål för samsittning och helst vara ”tidiga” i sina respektive häktesprocesser. Skolpliktiga ungdomar placeras inte i samma cell. Detsamma gäller intagna av olika kön. Dubbelbeläggning medför normalt inte tätare tillsyn.

En intagen som varit dubbelbelagd uppgav att det hade dröjt upp till fyra timmar innan personalen kom sedan han kontaktat dem via stentofonen. Han upplevde sig därför isolerad. Vidare uppgav han att personalen nekat honom att använda en toalett utanför cellen, trots att han inför dubbelbeläggningen fick besked om att han inte skulle behöva använda toaletten i cellen.

Vidare framförde intagna klagomål om att cellerna antingen är för varma eller för kalla och att ventilationen är dålig. Enligt uppgift från häktespersonalen justeras inte temperaturen i någon cell eftersom detta kan påverka inomhusklimatet i hela häktet.

Placering av intagna i andra utrymmen än normalcell

I statistiken räknar häktet transportcellerna som ordinarie häktesplatser. Vid överbeläggning används två av häktets observationsceller för placering av intagna. JO:s medarbetare uppmätte observationscellerna till knappt 8 m². Observationscellerna kan utrustas med en uppblåsbar madrass, en tärtsäng eller en kombinationsmöbel. Kombinationsmöbeln kan fungera som bord, fåtölj eller säng. Om en intagen väljer en annan säng än kombinationsmöbeln saknas möj-

lighet att utrusta cellen med ett bord. Det innebär att den intagna är hänvisad till att inta sina måltider i sängen eller på golvet. Vidare saknas möjlighet att utrusta observationscellerna med tv. Häktet erbjuder i stället en DVD-spelare med skärm. För att reglera ljusinflödet i observationscellerna behövs personalens hjälp.

Det saknas tidsgräns för hur länge en intagen kan vara placerad i en observationscell. Utgångspunkten är dock att en sådan placering ska ske under så kort tid som möjligt. Enligt företrädare för häktet innebär placering i en observationscell i många fall bättre möjligheter att utöva tillsyn.

Enligt tf. häkteschefens beslut får av säkerhetsskäl inte fler än två observationsceller beläggas. Trots detta användes tre av cellerna för placering av intagna vid ett tillfälle under 2019.

Regionchefen har lyft frågan om vissa av häktets besöksrum kan användas för placering av intagna. Häktet har ett besöksrum avsett för besök av familj, vilket enligt uppgift är ca 11 m². Övriga besöksrum är enligt uppgift ca 8 m². Besöksavdelningen ligger åtskild från häktets övriga avdelningar och saknar brandutrymningsväg. Enligt företrädare för häktet skulle placering av intagna i besöksrum kräva ytterligare bemanning.

Vistelse i gemensamhet och isoleringsbrytande åtgärder

Häktet saknar gemensamhetsavdelning. När restriktionerna beträffande en häktad hävs ska den intagne som utgångspunkt placeras i ett gemensamhetshäkte. För närvarande kan detta emellertid vara svårt eftersom beläggningssituationen är ansträngd i hela landet. Vid tidpunkten för inspektionen fanns det totalt fem häktade utan restriktioner på fyra av häktets avdelningar.

Enligt företrädare för häktet medför bemanningen baserad på 90 procents beläggning att personalresurserna inte ens vid normal beläggningsgrad är tillräckliga för att nå upp till de nationella målen för isoleringsbrytande åtgärder. Vid normal beläggning har varje arbetslag schemalagt isoleringsbrytande arbete. I bästa fall finns det utrymme för ca fyra och en halv timmes isoleringsbrytande arbete per dag. Den tiden ska fördelas på ett relativt stort antal intagna. Utifrån den nuvarande beläggningssituationen räcker personalresurserna i princip enbart till utomhusvistelser och måltidsadministrering. Eventuell överskottstid läggs på de intagna ungdomarna som är särskilt resurskrävande. Tidigare utökades bemanningen för att möjliggöra isoleringsbrytande arbete. Så sker dock inte längre eftersom det anses viktigare att häktet håller sig inom sin budget. Detta skapar frustration hos personalen som upplever att de inte kan arbeta med isoleringsbrytande åtgärder i tillräcklig utsträckning.

Intagnas rätt till daglig utomhusvistelse

Häktet har 20 rastgårdar som normalt används kl. 9–11 och 13–16. Vid behov kan utomhusvistelse även ske kvällstid med personal som får arbeta övertid.

Intagnas möjlighet till sysselsättning och förströelse

Intagna erbjuds normalt en timme per dag i häktets gym. Därutöver kan totalt 13 intagna sysselsättas med städning av avdelningarna och rastgårdarna samt tvätt. När det gäller böcker och tidningar finns ett väl fungerande samarbete med ett bibliotek.

Intagnas möjlighet att ta emot besök m.m.

Enligt företrädare för häktet kommer intagnas möjligheter att ta emot besök att försämrans om det beslutas att intagna ska placeras i vissa av häktets besöksrum. Även möjligheten att ta emot besök av offentliga försvarare m.fl. kan i viss mån komma att begränsas.

Tillgången till hälso- och sjukvård

Häktet har fyra sjuksköterskor som arbetar kontorstid. Det har inte varit möjligt att rekrytera sjuksköterskor för helgarbete. Utanför kontorstid gäller ett avtal med Falck läkarbilar AB. Avtalet innehåller inte något villkor om inställetid. Om en läkare inte kan komma inom rimlig tid får häktet transportera den intagne till sjukhuset.

Transporter av intagna

Häktet utför akuta transporter (t.ex. sjukvårdstransporter). Nationella transportenheten (NTE) ska utföra i princip alla andra transporter. Om NTE inte kan utföra en transport tillräckligt snabbt utför häktet transporten. Häktet brukar även bistå NTE med transporter till vissa domstolsförhandlingar. I gengäld bistår NTE häktet med andra transporter.

Övrigt

Under inspektionen kom det fram att en intagen som genomgick metadonbehandling varit placerad i häktet ca en månad. Den intagne hade fått beskedet att han fick samsitta enbart med intagna som gick igenom samma typ av substitutionsbehandling. Han hade under en tid inte fått samsitta. Gemensamhet förutsätter vistelse tillsammans med flera andra intagna. JO:s medarbetare påminde om att JO tidigare uttalat att den omständigheten att en intagen har substitutionsbehandling inte med automatik innebär att denne får placeras i avskildhet (se JO 2018/19 s. 146). Om en intagen genomgår substitutionsbehandling utan att ha restriktioner ska den intagne alltså ges möjlighet till gemensamhet, om det inte av säkerhetsskäl är nödvändigt med en placering i avskildhet. Häktet ska i sådana fall fatta ett beslut om avskildhet.

Vid protokollet

Nathalie Stenmark

Justerat 2019-06-04

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet, och kommer att inom ramen för initiativärendet om beläggningssituationen i Kriminalvården återkomma till de iakttagelser som gjorts vid inspektionen.

2019-06-07

Elisabeth Rynning